

Bandung Ruhu 70 Yaşında

CÜNEYT AKALIN*

Prof. Dr.

*1945'te İstanbul'da doğdu. İlköğretimini Ankara'da tamamladıktan sonra girdiği Galatasaray Lisesi'nden 1965 yılında mezun oldu. AFS bursundan yararlanarak, öğrenimine bir yıl ABD'de devam etti. 1965'te girdiği Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden 1969'da mezun oldu. Aynı yıl adı geçen Fakültede asistan olarak kaldı ve doktora çalışmasına başladı. İstanbul'da yayıncılık ve gazeteciliğe başladı. Hürriyet, Cumhuriyet, Aydınlık gazetelerinde muhabir, dış politika yazarı, araştırma sayfası editörü, spor editörü vb. olarak çalıştı. Bu arada, başladığı doktora çalışmasına İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Kürsüsünde devam etti. Öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladığı Galatasaray Üniversitesi'nde 1999'de Yard. Doçentliğe getirildi, 2006'da doçentliğe yükseltildi Marmara Üniversitesi İletişim ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde görev yaptı. Marmara Üniversitesi'nden 2012 yılında emekli olduktan sonra 10 yıl Arel Üniversitesinde dersler verdi. Bir yandan da serbest gazeteciliğe devam etti. Akalın'ın çeşitli dergilerde yayımlanmış çok sayıda bilimsel-siyasal makalesi, İngilizce-Fransızcadan Türkçeye aktardığı 10'u aşkın kitap çevirisi ve çok sayıda telif eseri bulunmaktadır.

ORCID: 0000-0002-8479-3495

e-posta: ecuneytakalin@gmail.com

Geliş Tarihi: 05.12.2024

Kabul Tarihi: 30.01.2025

ÖZ

Bandung Konferansı olarak bilinen Asya-Afrika Konferansı savaş sonrası dünyanın iki siyasal-ideolojik kutup arasında büyük bir gerginliğe sürüklendiği, savaş öncesi yıkıntılarının henüz kaldırılmamış, sömürgeciliğin tasfiye edilmemiş olduğu koşullarda, bir büyük umut kaynağı olarak ışık saçmaya başladı. 24 Nisan 1955'te sonuçlanan Konferansın Sonuç Bildirgesi, sömürgecilik sonrası uluslararası toplumun yapısını şekillendiren temel belge niteliğindedir. Sonuç Bildirgesi'nin özü, sömürgeciliğin tasfiyesi, büyük-küçük ulusların bağımsızlığı ve eşitliği, ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliği, ırk ayrımcılığına karşı tavır, ulusların kaderini tayin hakkı ve barış içinde bir araya yaşama anlayışıdır. İnsanlık 20. yüzyılın ikinci yarısında vahşi sömürgeciliği büyük ölçüde tasfiye etti, küçük ve büyük uluslar arasındaki uçurum bir ölçüde giderildi, gelişme yolundaki ülkeler aralarındaki ekonomik, kültürel işbirliğini artırdılar. 20. yüzyılın ikinci yarısında Bağlantısızlar Hareketi'ni doğuran Bandung Ruhü, günümüzde yeni bölgesel örgütlere hayat veriyor, dolar hakimiyetine, dolayısıyla ABD hegemonyasına karşı mücadele eden, yeni bir uluslararası düzen arayış içinde olan BRICS gibi örgütler, terörizme ve aşırılıklara karşı mücadeleyi esas alan Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi birliktelikler, irili ufaklı birçok bölgesel örgüt Bandung Ruhü'nden esinlenmeye devam ediyor.

Anahtar Kelimeler: Bağlantısızlık, Bağlantısızlar Hareketi, emperyalizm, sömürgeciliğe karşı mücadele, kendi kaderini tayin hakkı.

Bandung Spirit is 70 years Old

ABSTRACT

The Asian-African Conference, referred to as the Bandung Conference, emerged as a beacon of hope in a post-war world fraught with conflict between two political-ideological extremes, where the remnants of pre-war devastation remained and colonialism persisted. The Final Declaration of the Conference, ratified on April 24, 1955, is the essential text that influenced the framework of the post-colonial international community. The core tenets of the Final Declaration encompass the eradication of colonialism, the sovereignty and parity of nations regardless of size, economic and cultural collaboration, resistance to racial discrimination, the right to self-determination for nations, and the promotion of peaceful coexistence. In the latter part of the 20th century, humanity significantly eradicated harsh colonialism, narrowed the disparity between small and large nations to a degree, and enhanced economic and cultural collaboration among developing countries. In the latter half of the 20th century, the Bandung spirit, which originated the Non-Aligned Movement, is currently invigorating new regional organizations. Entities like BRICS, which challenge dollar supremacy and U.S. hegemony while advocating for a new international order, along with the Shanghai Cooperation Organization (SCO), focused on combating terrorism and extremism, and numerous regional organizations, both large and small, remain influenced by the Bandung Spirit.

Keywords: imperialism, non-alignment, Non-Aligned Movement, right of nation to self-determination, struggle against colonialism.

Giriş

1955 YILINDA ASYA'NIN UZAK BİR KÖŞESİNDE, Endonezya'nın Cava Adasındaki Bandung kentinde toplanan mütevazı görünümlü konferans, 20. yüzyılın en önemli uluslararası toplantılarından biridir. Bu yıl, Konferansın 70. Yılı kutlanıyor. Bandung Konferansı olarak bilinen Asya-Afrika Konferansı, savaş sonrası dünyanın iki siyasal-ideolojik kutup arasında büyük bir gerginliğe sürüklendiği, savaş öncesi yıkıntılarının henüz kaldırılmamış, sömürgeciliğin tasfiye edilmemiş olduğu koşullarda, bir büyük umut kaynağı olarak ışık saçmaya başladı. Bu konferans, yeni bir dünyanın doğuşunun işaretlerini vererek, iki süper devletin dayatmalarına karşı bağımsız, başı dik yaşamakta kararlı ülkelerden oluşan Bağlantısızlar (Blocsuzlar Hareketi) Hareketi'nin temellerini oluşturmuştur (Burke, 2006).

Kurucu önderlerin yaşamlarını yitirmelerinin ardından, uluslararası konjonktürde meydana gelen değişiklikler Bandung rüzgarını etkiledi, ancak tümüyle yok edemedi. Bandung Ruhü, günümüzde ilham kaynağı olmayı sürdürüyor.

1960'lı ve 70'li yıllarda uluslararası arenada güçlü bir rüzgar estiren Bağlantısızlar Hareketi, Birleşmiş Milletler'in Genel Kurulu'na hâkim olmuş ve dünya barışına büyük katkılarda bulunmuştur. Filistinli yazar Edward Said Bandung'un tarihsel önemini şu çarpıcı sözlerle ifade ediyor: "1955'te toplanan Bandung Konferansı, Doğu'nun

bir bütün halinde Batı İmparatorluklarına karşı özgürlüğünü elde ettiği tarihin en önemli politik girişimidir" (Said, 1998).

Bağlantısızlar Hareketinin başarıları, kalıcı olmadı. Kurucu önderlerin yaşamlarını yitirmelerinin ardından, uluslararası konjonktürde meydana gelen değişiklikler Bandung rüzgarını etkiledi, ancak tümüyle yok edemedi. Bandung Ruhü, günümüzde ilham kaynağı olmayı sürdürüyor. Bu makalede, Bandung Konferansı ve Bağlantısızlar Hareketi'nin hangi uluslararası şartlarda gündeme geldiğinden yola çıkarak, günümüzde hegemonyacılar karşı mücadele bağlamında taşıdığı anlam incelenecektir.

Bir ara unutulmaya yüz tutan Bağlantısızlar Hareketi'nin 60. yılı, 2021 yılında Sırbistan'ın başkenti Belgrad'da ve Endonezya'nın Bandung kentinde düzenlenen törenlerle kutlandı. 11 Ekim 2021'de, 105 ülkenin yanı sıra ve 9 kuruluşun da katıldığı Belgrad'daki anma toplantısında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres bir konuşma yaptı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, dönem başkanı sıfatıyla video konferans yoluyla yaptığı açış konuşmasında, Bağlantısızlar Hareketi'nin dünya barışı, adaleti, dayanışması için mücadeleye eden, çok uluslu bir karaktere sahip olduğunu vurguladı (Saragih, 2015).

Bir başka anma etkinliği, Asya'da yaşandı. Tarihi konferansın 60. Yılında Bandung'da bir araya gelen, aralarında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Endonezya Devlet Başkanı Joko Widodo ile Swaziland Kralı Mswati'nin de aralarında bulunduğu bir grup lider, yerel saat ile 09.20 de Savoy Hermann Otelinden Bandung Konferansı'nın yapıldığı Bağımsızlık Binası'na yürüdü. Anma etkinliği aynı mekanda, Bağımsızlık Binasında yapıldı (Saragih, 2015). Endonezya Devlet Başkanı Joko Widodo, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Zimbabve Devlet Başkanı Robert Mugabe, Myanmar Devlet Başka-

60. Yıldönümü'nde Bağlantısızlar Hareketinin Yüksek Düzeyli Toplantısı 11-12 Ekim 2021'de Belgrad'da yapıldı (Fotoğraf: Sırbistan Dışişleri Bakanlığı, 2021).

nı U Thein Sein, Mısır Başbakanı İbrahim Mahlab ve Venezuela Devlet Başkan Yardımcısı Yardımcısı Jorge Arreaza yaptıkları konuşmalarda gelişmekte olan ülkelerin hak ve çıkarlarını korumalarında ve gelişmelerinde büyük sorunlarla karşı karşıya kaldıklarına dikkat çektiler, ortak refah için yaptıkları çalışmaların önemine işaret ederek, Bandung Ruhü'nu övdüler (China Daily, 2015a). Xi Jinping Bandung Ruhü'ndan esinlenen Asya-Afrika ülkelerinin el ele vererek güçlendiklerini, bölgesel düzeyde işbirliğini artırarak ilerlemeler kaydettiklerini, bölgesel/uluslararası düzeyde giderek artan roller üstlendiklerini vurguladı (Xi, 2015).

Bir başka paralel, anlamlı etkinlik bir yıl önce Pekin'de yaşandı. Çin lideri Xi Jinping Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın 5 ilkesini, ilanının 70. yıldönümünde düzenlenen törende andı. Bir arada yaşamanın Asya'da doğduğunu ama kısa sürede

dünyaya yayıldığını belirten Asya-Afrika ülkelerinin oluşturduğu Bandung Ruhü'nun esaslarının "Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın 5 İlkesinin" ışığında doğduğuna dikkat çeken Çin lideri, ilkelere 1954'de Çin, Hindistan ve Birmanya arasında, mimarlığını Çin başbakanı Zhou Enlai ile Hindistan başbakanı Pandit Nehru'nun yaptığı anlaşmada vücut bulduğunu hatırlattı (Xi, 2024). Bu ilkeler Toprak bütünlüğüne, Egemenliğine saygı, Saldırmazlık, Başkalarının işlerine karışmama, Devletler arasındaki ilişkilerin eşitlik ve karşılıklı yarar temelinde gelişmesi, Ekonomik işbirliği idi (Sander, 2000).

Bandung Konferansı'nın 60. yıl kutlamaları üç temel mesaj iletti: Birincisi ABD emperyalizminin hızla gerilediği ve Batı'nın derin bir krize sürüklendiği koşullarda, mazlumlar dünyasının yeniden canlanmasının işaretlerini taşımaktadır.

İkincisi, Sırbistan'ın J.B. Tito'nun önderlik ettiği ancak onun ölümünden sonra araya mesafe koyduğu Bağlantısızlar Hareketi'ne dönüşü ilan ediyor. Nitekim Sırbistan cumhurbaşkanı Vucic, 1961'deki güvensiz ve çift kutuplu dünyada 100 den fazla ülkenin farklı bir yolu tercih ettiğini anımsatarak, "Bağlantısızlar Hareketi bağımsızlığı ve egemenliği için mücadele eden ülkeleri temsil etmiştir. Sırbistan olarak bu mücadelemize devam ediyoruz" dedi (AA, 2021). Üçüncüsü ve daha da önemlisi, Bağlantısızlar Hareketi'nin dünya barışına ve uluslararası işbirliğine yaptığı katkıların yeniden gündeme gelmesidir. Uluslararası kriz ortamında, Bağlantısızlar Hareketi, dünyamız için yaşamsal önemdeki barış ve istikrar umutlarını yeniden canlandırabilir.

Bandung Öncesi Uluslararası Ortam

Bandung Konferansı olarak anılan birlikteliğin özgün adı "Asya-Afrika Konferansı" idi. Konferansın amacı, yeni uluslararası düzen arayışı olarak tanımlanmıştı. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da başlayan cepheleşme 1950'li yıllarda Asya'ya kaydı. Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan korkunç bombalarla teslim alınması, Uzak Asya'daki büyük gerginliğin ilk işaretiydi. Japon yenilgisi, Japon güçlerinin savaş sırasında işgal ettikleri ülkelerde, Pasifik'te, Güneydoğu Asya'da büyük askeri-siyasi boşluklar bırakmıştı. Çin'de halk güçlerinin Batı destekli Kuomintang güçlerini yenerek ülkeye hâkim olmalarının ardından 1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etmeleri, Uzakdoğu'nun kaderini derinden etkiledi. Batılı güçler devrimci Çin'in etkisinin yayılmasının önüne geçmek için Soğuk Savaş Uzakdoğu'ya taşındılar, Sovyetler Birliği'nin ardından Çin'i "Çevrelemeye" yöneldiler (Kennan, 1947). Bandung Ruh'u'nu kavramak için bölgede o tarihte yaşananları hatırlayalım.

Kore Savaşı: Çin'deki köklü devrimin derinden etkilediği komşuların başında Kore gelmektedir. Japonya'nın 1945'de yenilgiye uğramasından sonra, Kore'de ABD ile Sovyetler Birliği yandaşları arasındaki çekişme, ilk aşamada uzlaşmayla sonuçlandı. İki büyük güç, 1948'de işgal ordularını çekerek, 38 Paralel'i sınır kabul ettiler. Ancak, 1950 yılında yapılan seçimlerde, Batı yanlısı S. Syngman Rhee'nin partisi yalnızca 48, diğer partiler 120 sandalye kazanınca durum değişti. Yeni duruma itiraz eden Kuzey Kore birlikleri, 38. Paralel'in güneyine sarktılar. Bunun üzerine ABD BM'i harekete geçirerek müdahale etti. Çin, ABD müdahalesine "Kore Çin'in komşusudur" çıkışıyla tepki verdi, dur dedi (Sander, 2000). ABD/BM güçlerinin 38. Paraleli aşmaları üzerine, Çin, fiilen müdahale edince savaş ABD/BM-Kore/Çin savaşına dönüştü. Çin ordusunun Güney Kore'yi işgali ABD'nin karşı-tepkisini doğurdu. Savaş 38. Paralel çevresinde kilitlenince başlayan ateş-kes görüşmeleri 1953 de sonuçlandı. Kore, Kuzey Kore-Güney Kore olmak üzere ikiye bölündü (Cumings, 1996 & Stueck, 1997).

Vietnam Savaşı: II. Dünya Savaşı sırasında, bir Fransız sömürgesi olan Çin -Hindi , II. Dünya Savaşı sırasında Japonya'nın eline geçmişti. 1945 yılında savaşı kaybedeceğini anlayan Japonya, Çinhindi'nde üç bağımsız devletin (Vietnam, Laos, Kamboçya) kuruluşunu ilan etti, Vietnam'ın başına Bao Dai'yi getirdi. Buna karşı çıkan Vietnamlı komünistler, Ho Şi Minh önderliğinde Vietminh'i kurarak direnişe geçtiler. Ho Şi Minh, 1946 yılının sonunda Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni ilan ederek gerilla savaşını başlattı. Çin'deki devrimin elini güçlendirdiği Vietnamlı direnişçiler, 1954 yılında Fransa'nın en önemli garnizonunun bulunduğu Dien Bien Phu'yu ele geçirince, bölgenin kaderi değişti. Yenilgiyi kabul eden Fransa, Çin-Hindi'nden çekilme kararı aldı. Ortaya çıkan boşluğu ilerleyen dönemde ABD dolduracaktır (Lawrene, 2010 & Zhai, 2000).

1969'dan 1974'e kadar yayınlanan devrimci bir aylık dergi olan Gidra'nın Ağustos 1972 sayısının ön ve arka kapağı. Bu dönemde sık sık Vietnam'da napalm ve diğer kimyasal silahların kullanılması, Hiroşima'ya atılan atom bombasına benzetiliyordu (Fotoğraf: Gidra, 1972).

SEATO'nun Kuruluşu: ABD, II. Dünya Savaşı'nın sonunda Berlin kapısına dayanan Sovyetler Birliği'ni çevreleme politikası ile kuşatırken, Avrupadaki hakimiyet alanını 1949'da NATO'yu kurarak pekiştirdi. 1950'lerin başında Asya'da Avrupadakine benzer olaylarla karşılaşan ABD, bu kez Güneydoğu Asya'da benzer bir Soğuk Savaş düzenini Güneydoğu Asya'da kurmaya, Çin'i çevrelemeye yöneldi. SEATO (South East Asia Treaty Organisation; Güney Doğu Asya İttifak Örgütü) 1954'de Filipinler'in başkenti Manilâda kuruldu. Anlaşmanın imzalandığı gün ek bir protokol ile sekiz devlet (İngiltere, Fransa, Avusturalya, Yeni Zelanda, ABD, Pakistan, Filipinler, Tayland) Hindi Çini'nin Hint-Çin bölgesinin NATO'su olarak görülen SEATO'nun koruyuculuğu altında olduğunu ilan etti. ABD, SEATO'yu Cenevre Anlaşması ile ortaya çıkan sonuçları dengelemek umuduyla kurmuştu

(Sander, 2000). Bandung Konferansı, Soğuk Savaş dalgalarının Güneydoğu Asya'yı ve Asya'nın güney kıyılarını vurduğu yıllarda, o yıkıcı dalgalardan korunmak için toplandı.

Bandung öncesi Hindistan: Bağlantısızlar Hareketi'nin temelleri, Hindistan başbakanı Pandit J. Nehru'nun girişimi, Endonezya devlet başkanı Ahmet Sukarno'nun desteği ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) ve Asya'nın bağımsızlığına yeni kavuşan genç uluslarının çabaları sonucunda 1955'te toplanan Bandung Konferansı'nda atıldı. Endonezya'nın Cava Adası'ndaki Bandung kentinde gerek izledikleri dış politika gerekse çıkarlar açısından aralarında önemli farklar olsa da, Asya-Afrika'nın mazlumları bir araya geldiler (Sander, 2000). Konferansa "Barış İçinde Bir Arada Yaşama" ilkelerinin yön vermesi esas alındı. Ancak bu, her şeyin Bandung'da başladığı anlamına gelmez; öncesi var.

Delhi Asya İlişkileri Konferansı

Bandung Konferansı'nın önceli öncülü sayılan Asya Konferansı (tam adı ile Asya İlişkileri Konferansı), 23 Mart -2 Nisan 1947 tarihleri arasında Hindistan'ın başkenti Delhi'de toplandı (Akalin, 2024). Toplantının ev sahipliğini, Hindistan Ulusal Kongre Partisi adına Dünya İşleri Hint Konseyi (Indian Council of World Affairs; ICWA) yaptı (Tharoor, 2007). Asya İlişkileri Konferansı Bandung Konferansı'nın önceli olarak kabul edilir ancak Hindistan'ın o konferanstan önce başka uluslararası toplantılarda yer aldığını, örneğin Dünya Sendikalar Konferansı (Şubat 1945), Dünya Sendikalar Kongresine (Eylül 1945), Tabi Halklar Konferansı (Londra, Ekim 1945), Uluslararası Emek Konferansı (Cenevre, Temmuz 1947) katıldığını belirtmek gerekir. Bu girişimler Kongre Partisi'nin/Nehru'nun II. Dünya Savaşı sonrası inşa edilen uluslararası topluma baştan beri ilgi duyduğunun, katkılar sunma isteğinin bir göstergesidir. Asya İlişkileri Konferansı, yeni oluşan uluslararası düzenin Asya ayağını oluşturma girişimi olarak görülebilir (RC Majumdar, 2008).

Delhi'deki Konferansa Afganistandan, Ermenistandan, Azerbaycandan, Butandan, Burma'dan, Çin'den (ÇHC henüz kurulmamıştı), Laos' tan, Mısır'dan, Gürcistandan, Hindistandan, Endonezya'dan, İran'dan, Kamboçya'dan, Kazakistan'dan, Kırgızistandan, Kore'den (o zaman bölünmemişti), Mısır'dan, Moğolistan'dan, Nepal'den, Filipinler'den Tayland'dan, Seylan'dan (günümüzde Sri Lanka), Tacikistan'dan, Tibet'ten, Türkiye'den¹ Türkmenistandan, Özbekistan' dan, Vietnam'dan delegeler katıldı (Nanda, 2003). ABD'den, Sovyetler Birliğinden, İngiliz hakimiyetindeki Malayadan, Avusturalyadan, Yeni Zelanda'dan, Filistin'den (Yahudiler temsilciler ise gözlemci sıfatıyla konferansa katıldılar. Konferansa davet edilen Japonya'nın katılımı ABD tarafından engellendi (Tharoor, 2007). Neh-

ru, toplantının hedefini bir yıl önce, 22 Ağustos 1946'da yaptığı konuşmada şu şekilde belirtmişti: “Konferans , komşu ülkeler arasında iyi ilişkilerin geliştirilmesine yardımcı olacak; yaşam standartlarının yükseltilmesi doğrultusundaki düşünceleri ve tecrübeleri bir araya getirecek;; Asya halkları arasındaki kültürel, toplumsal ve ekonomik bağları güçlendirecektir” (Nanda, 2003).

Konferansın açış konuşmasını ev sahibi sıfatıyla yapan Nehru dört noktada yoğunlaştı: Asya'nın birliğine duyulan ihtiyaç; Asya'nın dünya sahnesine çıkışının ilanı; Batı-karşıtı düşüncelerin ısrarla gündeme getirilmesinden kaçınma; bölgesel işbirliğine duyulan ihtiyacın artması.

Delhi'deki Asya Konferansı, Hindistan'ın bağımsızlığının resmen ilan edildiği 15 Ağustos 1947'den önce toplandığına (Akalin, 2024) dikkat çekmek gerekir.

Konferansın açış konuşmasını ev sahibi sıfatıyla yapan Nehru dört noktada yoğunlaştı: Asya'nın birliğine duyulan ihtiyaç; Asya'nın dünya sahnesine çıkışının ilanı; Batı-karşıtı düşüncelerin ısrarla gündeme getirilmesinden kaçınma; bölgesel işbirliğine duyulan ihtiyacın artması. Nehru konferans talebinin birçok Asya ülkesinden geldiğini, buluşmanın “bir araya gelmenin ve birlikte ilerlemenin vaktinin gelip çatması” düşüncesinin yaygınlaşmasının ürünü olduğunu vurguladı. (Nehru, 2003) .

1946 yılının Şubat ayında, İngiliz Başbakanı Atlee, bakanlar kuruluna yeni bir Hindistan Anayasası hazırlanması için Hintli liderlerle müzakerelere başlama talimatını verdi. Hindistan. Cumhuriyeti'nin yasal statüsü hazırlanacaktı. Ancak İngiltere, bir yandan da

Hindistan'ı bölmek için elinden geleni yapıyor, ayrımcılığı körüklüyordu (Tharoor, 2007). Hintli liderlerin uzlaşmalarını üzerine, İslam Birliği 6 Ağustos 1946'da yaptığı Dolaysız Eylem Günü çağrısı yüzbinlerce müslümanın sokaklara dökülmesine yol açtı. Birçok kent ve kasabada, özellikle Kalküta'da şiddetli çatışmalar patlak verdi, iki taraftan on binlerce insan şiddet olaylarında can verdi (Nanda, 2003). Asya Konferansı'nın o tarihsel koşullarda Mart 1947'de Delhi'de toplanmasını, Hindistan Cumhuriyeti'nin kurucu iradesinin bir parçası olarak görmek gerekir (Akalın, t.y.).

Delhi Konferansı, benzer bir bağımsızlık mücadelesi yürüten Endonezyalı milliyetçi çevrelerde ilgiyle izlendi. Endonezyalı lider Dr. Ahmet Sukarno, Nehru'yu 9 Ekim 1945'de Endonezya'ya davet etti. Aslında Bandung süreci o tarihte başlamıştı. "Hürriyet mücadelesinin Hindistan'da, Java'da ya da başka bir yerde

el ele yürüdüğünü" ifade eden Nehru, Sukarno'nun davetini kabul etmiş, ancak İngilizler bu ziyareti engellemişlerdi (Nanda, 2003).

Hint tarafının yakın işbirliği çağrısı, birçok delege tarafından paylaşıldı. Afgan delegesi Abdülmecit Han "Hayatta kalmak istiyorsak, birlikte yaşamak zorundayız" derken, Butan delegesi Jigme Dorji, "Konferansın Asya'da aşkın simgesi ve dayanışma bağına dönüşmesi umudunu" ifade ederken, Seylan'dan Bandaranaike yolladığı mesajda, "Konferansın çok daha büyük bir şeyin (özgür ve eşit Asya ülkeleri federasyonu) başlangıcı olması" dileğini ilettiler. Endonezya başbakanı Shutan Shariar ise, "Konferansın Asya ülkelerini bir araya getirir araya getirmede büyük etki yaratmasını" diliyordu. Vietnam delegesi Mai The Chau ise, "Asya'nın birliği hakkında çok söz ettik, artık harekete geçelim" diyerek eylem çağrısında bulundu (Nanda, 2003).

Jawaharlal Nehru, 31 Mart-1 Nisan 1947'de Yeni Delhi'de düzenlenen Asya İlişkileri Konferansı'nda Malay Delegasyonu Başkanı Dr. Burhaneddin'i selamlarken (Fotoğraf: Malaya Ganapathy, 2022).

Çin'in Katkıları

1 Ekim 1949'da Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan eden güçlere önderlik eden Çin Komünist Partisi (ÇKP), dış politikada Moskova ile iyi ilişkiler içinde olmakla birlikte, Sovyet Blokundaki üyelerden farklı olarak, emperyalizme ve sömürgecilğe karşı mücadeleyi esas alan bir dış politika izledi. ABD'nin Tayvan'a verdiği destek ve Japonya'yı yeniden silahlandırılması Çin'i kaygılandırıyor, güvenlik endişelerini artırıyordu. Bu bağlamda, Çin Başbakanı Zhou Enlai'nin (Zhou Enlai) "Asya halkı, ilk atom bombasının Asya topraklarında patlatıldığını asla unutmayacak" şeklinde sıkça alıntılanan sözü Çin Halk Cumhuriyeti'nin bölgesel güvenlik hassasiyetlerini yansıtmaktadır (Zhou, 1981).

Bandung konferansından sonra Çin'in uluslararası siyasi durumu giderek iyileşti.

Zhou Enlai'nin konferansa ulaşması sorunlu başladı. ÇHC'nin Hong Kong'dan kiraladığı Air India uçağına suikast girişiminde bulunuldu (Chen, 2001). Çu, son anda uçağı değiştirdiği için kurtuldu; ancak uçağın diğer 11 yolcusu öldü.

Bandung konferansından sonra Çin'in uluslararası siyasi durumu giderek iyileşti. Konferansa katılan birçok tarafsız gücün yardımıyla, ABD'nin desteklediği ÇHC'yi ekonomik ve politik olarak boykot etme pozisyonu, aşınmaya başladı (Westad, 2006). ÇHC, 1971'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Çin'i temsil etme hakkını elde etti (UN, 1971).

Endonezya'nın Katkıları

Bandung Konferansına ev sahipliği yapan Ahmet Sukarno, işgalci Japonya'nın yenilgisinin he-

men ardından Endonezya'nın bağımsızlığını ilan eden liderdir. Bağımsızlığın kazanılmasından sonra sıra, feodal unsurlarla, Batı'nın bıraktığı kalıntılarla mücadele ederek ulusu inşa etmeye gelmişti. Bağımsız bir devlet ancak bu şekilde ayakta durabilirdi. Sukarno'nun Asya-Afrika Konferansı'nın ev sahipliğine talip olması, bağımsız devleti inşa çabasının bir ayağı olarak görülebilir.

1955 Genel seçimlerinde, Sukarno'nun partisi Endonezya Milliyetçi Partisi, sandıktan birinci parti olarak çıkarken, dini tabanlı Masyumi ve Nahdatu'l-Ulema ile Endonezya Komünist Partisi birbirine yakın oy alırlar. Ancak hiçbir parti çoğunluğu sağlayamadığı için istikrarlı bir koalisyon hükümeti kurulamaz. 1958-59 yıllarında Endonezya'yı ziyaret eden Niyazi Berkes'in şu tespiti düşündürücüdür: "Endonezyalılar bağımsız yeni bir devlet kurma işi ile karşılaştıkları zaman yasama, yürütme ve mahkeme işlerinde hiçbir tecrübeleri olmadan , II. Dünya Savaşının Savaşı'nın getirdiği karışıklıklar sayesinde bağımsızlıklarına kavuşunca neye uğradıklarını şaşırıyorlar" (Berkes, 1999).

Endonezya'daki uluslaşma sürecinin, örneğin güçlü devlet geleneğine sahip Türkiye ve İran'a göre daha sancılı yaşandığını başka kaynaklar da belirtiyor (Ricklefs, 1993). Sukarno, milliyetçiler, dinciler ve komünistler arasında bir denge politikası izledi. O yıllarda, Endonezya Komünist Partisi giderek güçlenmiş, ülkenin en büyük siyasal partisi haline gelmişti (Mortimer, 2006).

Bandung Konferansı ile ilgili girişim Endonezya'dan geldi. Endonezya'nın başbakanı Dr. Ali Saastromiyojo'nun, 1954 yılının Ocak ayında yaptığı çağrı üzerine, Seylan, Birmanya, Hindistan, Pakistan ve Endonezya, Seylan'ın başkenti Colombo'da bir araya gelerek, 1955 yılında Bandung'da böyle bir konferansın toplanması için karar alırlar (Mackie, 2005 & Kahin, 1956).

Bandung'daki Asya-Afrika Konferansı

Konferansın amacı, bağımsızlıklarını yeni kazanan Afrika ve Asya ülkelerinin, ABD ve Sovyet Rusya gibi iki büyük güç karşısında varlıklarını korumak için bir birlik ve dayanışma sağlamaktır. Düzenleyicilerin, mümkün olan en geniş katılımı sağlamak için büyük çaba gösterdikleri Konferans, 18 Nisan 1955'te Java Adası'nın önde gelen kenti Bandung'da toplandı. Endonezya Hükümeti, Bandung'u Asya-Afrika Konferansı'nın merkezi, Convordia binasını da Konferansın mekânı olarak belirledi. O tarihlerde Convordia Salonu, Bandung'daki en büyük salondur, dahası kentin merkezindeki Savoy Homann Oteli ile Preanger Hoteline yakınlığı nedeniyle stratejik bir konumdaydı. Bina uluslararası bir toplantının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde elden geçirildi, *Gedung*

Merdeka (Bağımsızlık Binası) adını aldı. Sonraları Endonezya Temsilciler Meclisi toplantıları da bu binada yapıldı (Mackie, 2005 & Kahin, 1956) .

Konferansa Afganistan, Birmanya, Kamboçya, Seylan, Mısır, Habeşistan, Altın Sahili (Gana), Hindistan, Endonezya, Irak, Japonya, Ürdün, Laos, Lübnan, Nijerya, Libya, Nepal, Pakistan, İran, Filipinler, Suudi Arabistan, Siyam, (Tayland), Sudan, Suriye, Kuzey Vietnam, Güney Vietnam, Yemen, Çin Halk Cumhuriyeti, ve Türkiye'nin yanı sıra Kıbrıs lideri Makarios, Kudüs eski müftüsü ve Afrika Milli Kongresi'nden bir sözcü katıldı. İsrail, Arap devletlerinin itirazı üzerine davet edilmedi. Güney ve Kuzey Kore ise çağrılmadı (Kahin, 1956 & Mackie, 2005). İsrail Başbakanı 26 Nisan 1955'te ülkesinin davet edilmemesinden duyduğu teessüfünü tüm delegelere iletir (Türk Diplomasi Arşivi, t.y.).

18-24 Nisan 1955'te Endonezya'nın Bandung kentinde toplanan Asya-Afrika Konferansı'na 29 Asya ve Afrika ülkesi ve bölgesinin hükümet heyetleri katıldı (Fotoğraf: Qian Sijie/ Xinhua, 1955).

18 Nisan 1955'te, Endonezya Devlet Başkanı Ahmet Sukarno, besmele ile başladığı açış konuşmasında mazlumların çok sesli dayanışmasına dikkat çekti:

"Burada Budizm, İslam, Hristiyanlık, Konfüçyüsçülük, Hinduizm, Jainizm, Sihizm, Zerdüştlük, Şintoizm ve diğerleri gibi dinlere ibâğlı insanlarla birlikte, küçük-büyük uluslar temsil ediliyor. Burada her siyasi inanç, demokrasi, monarşi, teokrasi ve ötekiler, sosyalizm ve kapitalizm gibi her ekonomik doktrinin bu salonda temsilcileri var. Ama arzuda birlik varsa, çeşitliliğin ne zararı olur? Bu, karışıklık değil, kardeşlik konferansıdır"

"Evet, aramızdaki çeşitliliği kim inkâr edebilir; Burada Budizm, İslam, Hristiyanlık, Konfüçyüsçülük, Hinduizm, Jainizm, Sihizm, Zerdüştlük, Şintoizm ve diğerleri gibi dinlere ibâğlı insanlarla birlikte, küçük-büyük uluslar temsil ediliyor. Burada her siyasi inanç, demokrasi, monarşi, teokrasi ve ötekiler, sosyalizm ve kapitalizm gibi her ekonomik doktrinin bu salonda temsilcileri var. Ama arzuda birlik varsa, çeşitliliğin ne zararı olur? Bu, karışıklık değil, kardeşlik konferansıdır" (Sukarno, 1955).

Sukarno, korkuların bir yana bırakılmasını ve bütün insanlığın yararlanacağı bir plân yapılması

gayesinin benimsenmesini dile getirdi. Ardından gündeme geçildi. 29 ülkeden 24'ünün kabul ettiği gündem başlıkları şunlardı: 1- Kültürel işbirliği; 2- İktisadi İşbirliği; 3- Yabancı hâkimiyeti altında bulunan milletlerin sorunları; 4- İnsan hakları ve kendi kaderini kendi tayin etme hakkı, 5- Atom enerjisinin kullanımı. 6- Kitle imha silâhları; 7- Dünya barışının ve işbirliğinin geliştirilmesi.

Tartışmalar üzerine heyet başkanları bir toplantı daha yaparak, gündemi yeniden düzenlediler. Atom enerjisinin kullanılması sorunu gündemden çıkarıldı. Kabul edilen gündem maddeleri şunlardı: İktisadi İşbirliği, Kültürel İşbirliği, İnsan hakları ve kendi kaderini tayin hakkı (Akşam, 1955).

Komitelerdeki, özellikle siyasi komitedeki görüşmeler sırasında, Batı yanlısı devletlerin temsilcileriyle bunlara karşı olan devletlerin temsilcileri arasında geniş görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Birinci grubun liderliğini (Batı yanlıları) başta Türkiye olmak üzere Irak ve Pakistan, ikinci grubun liderliğini ise Hindistan, Çin Halk Cumhuriyeti ve Mısır yaptılar (Nehru, 2003). Arap devletlerinin bir kısmı (Irak, Ürdün, Lübnan ve Libya) Batılı görüşleri, diğerleri (Mısır, Suudi Arabistan, Suriye ve Yemen) tarafsızlığı savunuyorlardı. Laos ve Kamboçya Nehru'nun ve Zhou Enlai'nin verdikleri teminat doğrultusunda tarafsızlık yanlılarının safına geçmişlerdi.

Yıldızı Bandung'da parlayanlardan biri Mısır Başbakanı Cemal Abdülnasır'dır. Abdülnasır, İsrail'i sert biçimde eleştirerek konunun gündeme alınmasını talep eder, Güney Afrika'daki ırk ayrımını üzüntü ile karşıladığını, kınadığını belirtir. Nasır, ülkesi ile Asya ve Afrika milletleri arasındaki işbirliğinin genişletilmesine taraftar olduğunu belirtir. Nasır milletlerarası münasebetlerin düzenlenmesinde ve dünya gerginliğinin azaltılmasında, küçük devletlerin, yapıcı rolle-

rini oynamak hakkına sahip olduklarını; Mısır Hükümeti'nin, Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın, barış ve emniyeti sağlayacak ve bunun idamesini temin edecek bir müessese olduğuna inandığını, bu teşkilatı desteklemeye devam edeceğini belirtir (Aydın Tarihi, 1955).

Konferansın en gergin bölümlerinden biri Filipinler delegesi ile Çin Başbakanı Zhou Enlai arasında geçer. Suçlamalar karşısında Zhou Enlai yıkıcı faaliyetlerde bulunanların kendileri değil, Amerika olduğunu, Formozadaki tutumu ile savaş çıkarmak arzusu beslediğini söyledikten sonra meydan okuma mahiyetinde şunları ekler sözlerine: “Biz komünistiz. Bundan dünyanın diğer devletlerine ne... eğer barışsever gayretlerimize inanmıyorsanız, hepinizi Çin'e davet ediyorum. İstedığınız zaman istediğiniz temsilcilerinizi göndererek, ülkemizi inceleyiniz. Biz burada kendi rejimimizle diğer rejimler arasında müşterek bir zemin arıyoruz” (Milliyet, 1955).

Konuşma sırasında Filipinler delegesine arkasını dönen Nehru'nun, Zhou Enlai'nin konuşmasını alkışlarla desteklediği görülür.

Konferansta Nehru-Zorlu çatışması

Konferansta Türkiye-Hindistan ilişkilerine özel bir parantez açmak gerekir. Bir Atatürk hayranı ve cumhuriyet Türkiye'sinin uluslararası alandaki başlıca savunucularından Nehru, Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Batı yanlısı konuşmasına sert tepki verir (Nehru, 1950).

Konferansta sömürgecilik sorunu müzakere edilirken Türk delegasyonu, İran, Irak, Lübnan, Pakistan ve Filipinlerle ortak bir teklif hazırlayarak milletlerarası komünizmin yıkıcı faaliyetlerinin kınanmasını ister. Türk heyetinin başkanı teklifi Konferans'a sunarken yaptığı konuşmada birçok hür ve bağımsız devletin sömürgecilik

yüzünden yeni bir saldırı ile karşı karşıya olduklarını, komünizmin yıkıcı ve icabında kuvvet kullanmak gibi faaliyetler içinde olduğunu iddia eder (Akşam, 1955). Zorlu konuşmasında hür milletleri Kuzey Atlantik Paketi, Balkan Paketi, Güneydoğu Asya Savunma Paketi gibi ittifaklar yapmaya sevk eden şeyin, tecavüz tehlikesi olduğunu ileri sürer. Zorlu'ya göre “Sulh ve güvenliğin muhafaza edilebileceği ümidine sahip isek bu birlik ve hürriyeti seven insanların işbirliğinde bulunan kuvvetin tecavüzün muvaffak olmadığını ve olmayacağını göstermelerindedir” (Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995, 2020). Bu konuşmanın bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerin sert tepkisi ile karşılaşması kaçınılmazdı. Zorlu'nun “madalyonun bir yüzünü gösterdiğini, madalyonun öteki yüzünde NATO'nun yer aldığını belirten Nehru “Bloklerden birine katılmanın bir Asya-Afrika devleti için hoş görülemez bir küçük düşme” olduğunu savunur, “NATO'nun sömürgeciliğin en kudretli koruyucularından biri olduğunu” vurgular.

Fatin Rüştü Zorlu sonraları yaptığı bir konuşmada Türkiye'nin Bandung'a Batılıların zoru ile katıldığını açıklamıştı: “Biz Bandung'a son dakikada gittik. Bu iştiraki müttefiklerimiz çok arzu ettiler, ‘aman gidin dediler, siz gitmediğiniz takdirde fena olacak’ dediler” (Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995, 2020). Hata yıllar sonra anlaşıldı ancak iş işten geçmişti. Zorlu'nun ve Türk hükümetinin Bandung'daki tutumu, Türkiye'nin Asya-Afrika ülkelerinin nezdinde büyük itibar kaybetmesine neden oldu.

Aslında, Bandung Konferansı istisna değildir, yanlışın kaynağı Başbakan Adnan Menderes'in Milli Kurtuluş Savaşında Cezayir'e karşı Fransız emperyalistlerini desteklediği dış politikada yatar. Türkiye bu hataları zaman içinde düzeltecektir.

Türk Basınında Bandung Konferansı

Türk basını, o günkü imkanlarla sınırlı olsa da, Bandung Konferansı'nı izler. *Akşam*, *Milliyet*, *Cumhuriyet*, *Vatan* vd. Konferans haberlerine yer verir. Ne var ki Soğuk Savaş döneminin doruğu sayılabilecek 1955 yılı, Türk basınının anti-komünizm rüzgarlarından çok etkilendiği yıllardandır. Bu nedenle Türk basını Bandung'u sömürgeciliğin tasfiyesi, yeni ulusların tarih sahnesi çıkışı yerine anti-komünizm penceresinden görmeyi tercih eder; Dışişleri bakanı F. Rüştü Zorlu'nun Batı'nın tezlerini savunan sözlerini ön plana çıkartır. Aslında bu gazetelerini çoğu hükümet yanlısı değildir ancak o tarihlerde esen anti-komünist rüzgarların sadece hükümeti değil, muhalefeti de etkilediği görülüyor.

Dünya nüfusunun yarısından fazlasını temsil eden, 30 devletin katılımıyla gerçekleştirilen Bandung Konferansı'nın" açılış haberini birinci sayfadan veren Vatan gazetesi haberin devamında Konferansın özü ile ilgisi olmayan temel sorunlardan uzaklaşarak farklı bir konuya odaklanır.

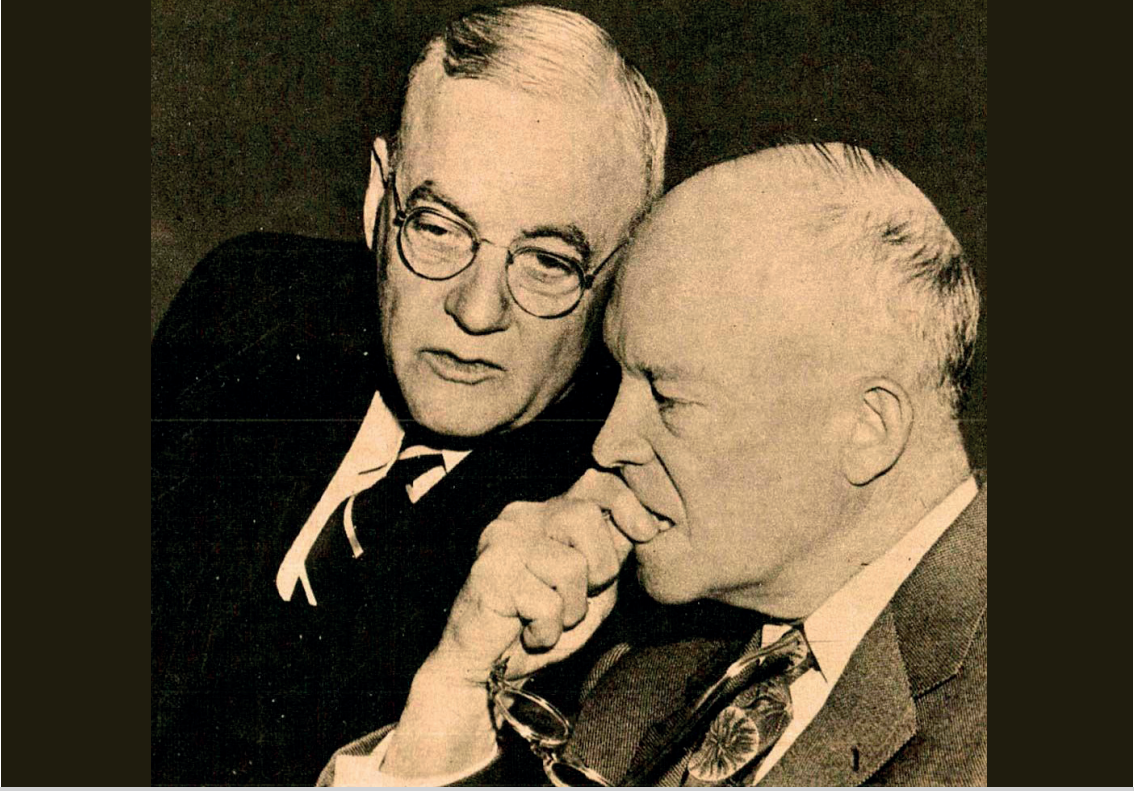
Dünya nüfusunun yarısından fazlasını temsil eden, 30 devletin katılımıyla gerçekleştirilen Bandung Konferansı'nın" açılış haberini birinci sayfadan veren Vatan gazetesi haberin devamında Konferansın özü ile ilgisi olmayan temel sorunlardan uzaklaşarak farklı bir konuya odak-

lanır. "Nasır'ın Nehru tarafından karşılanışını", "Nasır'ın Komünist Çin'e davet edilmesini" öne çıkarır. Vatan, konferansın açılış haberini verirken "Bandung'da Komünizme Hücum Edildi" türünden başlıklarla anti-komünist çizgisini sürdürür. Nehru - Zorlu çatışmasını öne çıkarır, "Fatin Rüştü Zorlu, Nehru'nun bir planını altüst etti" ifadesine yer verir (Vatan, 1955). Bu haberin gerçekte ilgisinin olmadığı, dahası sömürgeciliğe karşı bir mücadele platformunda çok yersiz kaçtığı açıktır. Gazete bir sonraki sayısında anti-komünist çizgiyi sürdürür: "Zorlu Komünizme Göz Yummak tehlikeli dedi" (Vatan, 1955).

Gazete, Konferansın bitimini haber verdiği sayısında bir kez daha Zorlu'nun Konferansın içeriği ile ilgisi olmayan yuvarlak sözlerini, "Zorlu: Sulh İçin İşbirliği Lazımdır" diye manşete taşır (Vatan, 1955). Fatin Rüştü Zorlu'nun yurda dönüşünü haberleştiren Vatan gazetesi, bir kez daha Bandung'da olup bitenlerden koparak, Zorlu'nun söylemini ön plana çıkarır: "F. Rüştü Zorlu: Türkiye'nin Sulh, Emniyet ve Müşterek Müdafaa Fikri Anlayışla Karşılandı" (Vatan, 1955)

Bir başka İstanbul gazetesi merkez eğilimli Cumhuriyet'in Bandung Konferansı'na bakışı liberal Vatan gazetesinden farklı değildir. Asya-Afrika Konferansının açılışını duyuran gazetenin ilk haberi, "Irak delegesinin Komünizme hücumu" olur (Cumhuriyet, 1955). Krallıkla yönetilen Irak'ın delegesi, Bandung'daki Batıcı grubun temsilcilerindendir. Gazetenin bir sonraki sayısı yayınına, "Komünizme Hücum" haberleri ile devam eder. "Pakistan ve Filipin Başbakanlarının Komünizme Hücum Etmelerine başbakanlarının komünizme hücum etmelerine Hint ve Kızıl Çin Başbakanları sinirlendiler" (Cumhuriyet, 1955).

Konferansın bitişini haber veren Cumhuriyet

ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower (sağda) Dışişleri Bakanı John Foster Dulles ile
(Fotoğraf: George Washington Üniversitesi NSA Arşivi, t.y.).

sözü bir kez daha Dışişleri Bakanına verir. “F. Rüştü Zorlu: Nihai Tebliğde Bahsedilmemiş Olmasına Rağmen Komünizm Yayılmasının Mevzubahis Edildiğine Memnun Oldum”. Zorlu’nun payına bu küçük mutluluk düşer! Ve nihayet Cumhuriyet, konferansın sonundaki değerlendirmeye yazısını ünlü anti-komünist yazar, Türkistan delegesi Ruzi Nazar’a bırakır: “Komünizm Bandung’da Hezimete Uğradı” (Cumhuriyet, 1955).

Bandung hakkında sağcılar, Batı yanlılarının yerli- yersiz komünizme karşı çıkışları olmuştur ama “Bandung’da komünizmin hezimete uğraması” ifadesinin patenti Ruzi Nazar’a aittir. Bu tespit, her taşın altında komünist arayan

ABD’li Bakan J. F. Dulles’in bakış açısının bile ötesindedir.

Bandung hakkında Batıların Tavrı

ABD: ABD yönetimi, ÇHC’nin kuruluşunun ve Kore Savaşının ardından bambaşka bir çehreye bürünen Uzakdoğu’daki gelişmeleri, bu arada Bandung Konferansı’nı dikkatle izler.

Dönemin/bölgenin uluslararası konjonktürünün baş aktörlerden Dışişleri Bakanı J. F. Dulles, ABD Başkanı Eisenhower’ın, başkan yardımcısının, H. Humprey gibi ünlü siyasetçilerin de aralarında bulunduğu 38 kişilik bir guruba, konferanstan birkaç gün sonra yaptığı sunumda Bandung’u değerlendirir.

Başlangıçta, konferansın ÇHC Dışişleri Bakanı Zhou Enlai'nin hakimiyetinde geçeceğinden kaygı duyduklarını belirten Dulles, konferansın Batı ile işbirliğine inanan bir gurup dost Asya ülkesinin hakimiyetinde geçtiğini öne sürer, Konferansın sonuç bildirgesinin Filistin sorunu dışında, ABD'nin de katılacağı bir belge olduğunu değerlendirir. Sömürgeciliğe yapılan atıfların ABD'nin hissettikleriyle aynı olduğunu iddia eder. Konferansın Nehru ile ters düştüğünü, bu durumun Nehru'nun ciddi bir itibar kaybına yol açtığını iddia eden J. F. Dulles'a göre Çin Başbakanı Zhou Enlai, zekice manevralarla öne çıkar. Bakan J. F. Dulles, konferans sırasında Sovyetler Birliği'nin "sömürgecilik" suçlamalarıyla yoğun eleştirilere maruz kalmasına rağmen, ÇHC Dışişleri Bakanının Sovyetleri savunmak için girişimde bulunmamasına dikkat çeker (FRUS, 1955).

Sömürgelerdeki gelişmeleri büyük bir dikkatle izleyen İngiliz yetkililer, ABD'li yöneticilere göre daha gerçekçidir, Bandung Ruhu'nun gücünü daha baştan tespit ederler. İngiliz Dışişleri bakanlığı 4 Şubat 1955'de, diğer bir deyişle Konferansın arifesinde, Commonwealth Yüksek Komiserliğine yolladığı notta kaygılarını belirtir. Dışişleri Bakanlığı, Konferansın komünistlerin Batı'ya duydukları düşmanlığın etkisinde kalması riskinin yüksek olduğuna işaret eder.

ABD'nin ilk izlenimi durumun korkulacak

kadar kötü olmadığı yönündedir. Konferans bir bütün olarak Batı karşıtlığına, diğer bir deyişle kayıtsız şartsız Sovyet yandaşlığına dönüşmez. Bunda, Nehru'nun "bloklardan birine yandaş/ karşıt görüntüsü vermeme" kaygısı etkili olur.

Uzak Doğu'da Çin Devrimi'nin ve yankılarının gözünü iyice korkuttuğu bilinen J. F. Dulles'in Bandung değerlendirmesi, bölgede güçlenen ve inisiyatifi ele geçiren genç devletlerin faaliyetleri sonucunda kısa süre içinde çöker. ABD, giderek İngiltere ve Fransa'nın bıraktığı büyük boşluğu, Batılı emperyalistler adına doldurmaktan başka çare göremez. Demokratik Kore'nin, Laos ve Kamboçya ile birlikte Vietnam'ın direnişleri, Hindistan'ın Bağlantısızlar Hareketi içinde giderek artan ağırlığı, yeni dönemde Güneydoğu Asya'nın kaderini şekillendirir.

İngiltere: Sömürgelerdeki gelişmeleri büyük bir dikkatle izleyen İngiliz yetkililer, ABD'li yöneticilere göre daha gerçekçidir, Bandung Ruhu'nun gücünü daha baştan tespit ederler. İngiliz Dışişleri bakanlığı 4 Şubat 1955'de, diğer bir deyişle Konferansın arifesinde, Commonwealth Yüksek Komiserliğine yolladığı notta kaygılarını belirtir. Dışişleri Bakanlığı, Konferansın komünistlerin Batı'ya duydukları düşmanlığın etkisinde kalması riskinin yüksek olduğuna işaret eder (CVCE, 1955).

Öte yandan, Times Gazetesi şu satırlara yer verir: "Bazı endişeli anlara rağmen dün sona eren Asya - Afrika konferansında temsil edilen 29 millet, müzakerelerinin hülasasını ihtiva eden tebliğ hakkında oybirliği ile mutabakata muvaffak olmuşlardır. Toplantının başından itibaren Komünist aleyhtarları, Komünistler ve bitaraflardan müteşekkil üç gruba ayrılan konferansın böyle bir mutabakata varmış olması bir başarı değildir" (Murat, 2018). Aslında, Gazete başarıyı anlatır-

ken başarısızlık iddiasıyla kendisi ile çelişir.

Sovyetler Birliği: Türk Dışişleri Arşivi'ne yayınlanlara göre, Konferans hakkında Pravda'da iki makale çıkar. Ayrıca Kızılyıldız gazetesi de konuya ilişkin bir makaleye yer verir. Bütün gazeteler Konferansın bitiminde yayımlanan bildiriye yer verirler. 28 Nisan 1055 tarihli Pravda olayı 'Sulh Kuvvetlerinin Büyük Muaffakiyeti' olarak yansıtır (Türk Diplomasi Arşivi, 1955).

Bandung Sonrası Bağılantısızlar Hareketi

Bandung Konferansından sonra bağımsızlığına kavuşan devletlerin sayısı hızla artar. 1961

yılında, Belgrad'da, ileride yapılacak toplantıların ön-çalışması olarak Bağılantısızlar Hazırlık

Konferansı toplanır. Böylece Bandung Ruhü, örgütlü bir güce dönüşür. Hazırlanan tüzük, davet edilecek ülkelerin şu ilkelere uygun hareket etmiş olmaları gerektiğini belirtir:

Katılımcı Devletler,

- Farklı toplumsal ve siyasal yapılara sahip ulusların barış içinde bir arada yaşamasına dayanan bağımsız bir politika izlemiş olmalıdır.

- Ulusal Kurtuluş ve Bağımsızlık mücadelelerini sürekli desteklemiş olmalıdır.

- Askeri Paktlara ve Doğu ile Batı arasındaki Soğuk Savaş çatışma ve düzenlemelerine katılmamış olmalıdır.

- Soğuk Savaş'a taraf olan herhangi bir devletin yararına olacak askeri üslere topraklarında yer vermemiş olmalıdır (Sander, 2000, s. 387).

Belgrad konferansında alınan ve yukardaki hususların da içinde yer aldığı 27 karar içinde

16'sı, dolaylı-dolaysız BM Anlaşması'nın maddelerine atıfla bulunuyordu. Bu ve benzeri konferanslarda ortaya çıktığı gibi, "tarafsızlık" ve "bağılantısızlık" Asya-Afrika dünyasında egemen olan felsefeydi (Sander, 2000).

1964 yılında Kahire'de yapılan Bağlantısızlar toplantısına 60 devlet katıldı. Bu sayı, o yıllarda dünyadaki bağımsız devletlerin yarısına eşitti.

Sonuç

24 Nisan 1955'te sonuçlanan Konferansın Sonuç Bildirgesi, sömürgecilik sonrası uluslararası toplumun yapısını şekillendiren temel belge niteliğindedir. Geniş bir özeti ekte sunulan Sonuç Bildirgesi'nin özü, sömürgeciliğin tasfiyesi, büyük-küçük ulusların bağımsızlığı ve eşitliği, ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliği, ırk ayrımcılığına karşı tavır, ulusların kaderini tayin hakkı ve barış içinde bir araya yaşama anlayışıdır.

Şimdilerde kolay gibi görülüyor ama gerçek öyle değildir. Farklı siyasal-toplumsal sistemlere sahip 29 Asya-Afrika ülkesinin ilk kez bir araya gelerek ortak sorunlarını tartışmaları, sonuçta çok önemli, uluslararası dengeleri etkileyecek nitelikteki kararları oy birliği ile almaları büyük bir diplomatik başarıdır. Bu başarının başlıca mimarı kuşkusuz P. Nehru'dur. Bandung, konferansta ağır saldırılara göğüs geren Çin başbakanı Zhou Enlai'nin uluslararası alanda sahne aldığı ilk önemli toplantıdır.

Sonuç Bildirgesi'nin ilanı ile çalışmalarını tamamlayan Bandung Konferansı, milletlerarası politika alanında Asya-Afrika ülkelerinin Birleşmiş Milletler içinde etkili bir blok ola-

rak belirmeleri, 1961 yılında resmileşecek olan Bağlantısızlar Grubu'nun ortaya çıkması, Asya-Afrika ülkelerinin Birleşmiş Milletler içinde etkili bir blok olarak belirmeleri gibi uluslararası dengeleri etkileyen sonuçları doğurur. Bunun o dönemde dünya barışına ve istikrara büyük katkılarda bulunduğu sonraları yaşanan olaylarla açıkça ortaya çıkmıştı.

İnsanlık 20. yüzyılın ikinci yarısında vahşi sömürgeciliği büyük ölçüde tasfiye etti, küçük ve büyük uluslar arasındaki uçurum bir ölçüde giderildi, gelişme yolundaki ülkeler aralarındaki ekonomik, kültürel işbirliğini artırdılar. 20. yüzyılın ikinci yarısında Bağlantısızlar Hareketi'ni doğuran Bandung Ruhu, günümüzde yeni bölgesel örgütlere hayat veriyor, dolar hakimiyetine, dolayısıyla ABD hegemonyasına karşı mücadele eden, yeni bir uluslararası düzen arayış içinde olan BRICS gibi örgütler, terörizme ve aşırılıklara karşı mücadeleyi esas alan Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi birliktelikler, irili ufaklı birçok bölgesel örgüt Bandung Ruhu'ndan esinlenmeye devam ediyor.

Bandung Ruhu günümüzde hala canlılığını koruyor. Bunun bir kanıtı Bandung'un 70. yı-

Çin, 28 Haziran 2024'te Bandung Konferansı'na da damgasını vuran Barış İçinde Bir Arada Yaşamın Beş İlkesi'nin 70. yıldönümünü büyük bir coşkuyla kutladı (Fotoğraf: Global Times, 2024).

lının yılı çeşitli etkinliklerle anılmış olmasıdır. Bali'de düzenlenen Endonezya-Afrika, ve Pekin'de düzenlenen Çin-Afrika toplantılarında gelişmekte olan ülkelerin çeşitli sorunları tartışılır (Independent, 2024).

İnsanlık 20. yüzyılın ikinci yarısında vahşi sömürgeciliği büyük ölçüde tasfiye etti, küçük ve büyük uluslar arasındaki uçurum bir ölçüde giderildi, gelişme yolundaki ülkeler aralarındaki ekonomik, kültürel işbirliğini artırdılar. 20. yüzyılın ikinci yarısında Bağlantısızlar Hareketi'ni doğuran Bandung Ruhü, günümüzde yeni bölgesel örgütlere hayat veriyor, dolar hakimi-

yetine, dolayısıyla ABD hegemonyasına karşı mücadele eden, yeni bir uluslararası düzen arayış içinde olan BRICS gibi örgütler, terörizme ve aşırılıklara karşı mücadeleyi esas alan Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi birliktelikler, irili ufaklı birçok bölgesel örgüt Bandung Ruhü'ndan esinlenmeye devam ediyor.

Bandung Ruhü yeni bir dönemin başladığını dünyaya ilan etti. Uluslararası alan hakkındaki basit bir gözlem bile yaşanan büyük değişimde Bandung Ruhü'nun payını teslim eder.

Bandung Ruhü, günümüzde Asya-Afrika çerçevesini aşarak, beş kıtaya yayılıyor. 🌸

Kaynakça

- AA. (2021). Bağlantısızlar Hareketi kuruluşunun 60. yılını kutluyor. 10 Kasım 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/baglantisizlar-hareketi-kurulusunun-60-yilini-kutluyor/2388716> adresinden alındı.
- Akalın, C. (t.y.). Bandung Konferansı'nın Önceli: "Asya İlişkileri Konferansı" (1947). 10 Kasım 2024 tarihinde https://www.academia.edu/36297457/Bandung_Konferans%C4%B1n%C4%B1n_%C3%B6nceli_Asya_Konferans_1947_ adresinden alındı.
- Akşam. (1955). 18 Nisan, s.2; 24 Nisan, s.1-2
- Aydın Tarihi. (1955). s. 127-129; s. 252.
- Berkes, N. (1999). Asya Mektupları (3 ed.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Burke, R. (2006). The Compelling Dialogue of Freedom, Human Rights at the Bandung Conference. *Human Rights Quarterly*, 28(4), 947-965.
- Chen, J. (2001). Mao's China and the Cold War. University of North Carolina Press.
- Cumhuriyet. (1955). Irak Delegatesinin Komünizme Hücumu. (19 Nisan).
- Cumhuriyet. (1955). Komünizm Bandung'da Hezimet Uğradı. (29 Nisan).
- Cumhuriyet. (1955). Komünizme Hücum. (20 Nisan).
- Cumings, B. (1996). The Origins of the Korean War. Final Communiqué of the Asian-African Conference. [online]. In: *Asia-Africa speak from Bandung*. Jakarta: Indonesia. Ministry of Foreign Affairs. 1955. pp. 161-169. 1 Kasım 2024 tarihinde <https://www.cvce.eu/s/3n> adresinden alındı.
- Zhou, E. (1981). Asia Will Never Forget. Selected Works of Zhou Enlai (pp. 45-47). Foreign Languages Press.
- FRUS. (1955) East Asian Security, Cambodia, Laos, Vol. XXI. Eisenhower Library, Whitman File, Cabinet Meetings.
- Independent Türkçe. (2024). Bandung Konferansı'ndan Afrika Zirvesi'ne: Endonezya-Afrika İlişkileri. 5 Kasım 2024 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/744943/t%C3%BCrki%C3%87yeden-sesler/bandung-konferans%C4%B1ndan-afrika-zirvesine-endonezya-afrika-i%C3%87li%C5%9Fkileri> adresinden alındı.
- Kahin, G. M. (1956). The Asian-African Conference: Bandung, Indonesia, April 1955.
- Kennan, G. F. (1947). The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs*, 25(4), 566-582.
- Lawrence, M. A. (2010). The Vietnam War: A Concise International History. Oxford University Press.
- Mackie, J. A. (2005). Bandung 1955: Non-Alignment and Afro-Asian Solidarity.
- Milliyet. (1955). (20 Nisan 1955), s.7.
- Mortimer, R. (2006). Indonesian Communism Under Sukarno: Ideology and Politics, 1959-1965. Equinox Publishing.
- Nanda, P. (2003). Rediscovering Asia: Evolution of India's Look-East Policy. New Delhi: Lancer Publishers & Distributors.
- Nehru, J. (1950). Asia Finds Herself Again. . In *In Independence and After: A Collection of Speeches, 1946-1949* (pp. 296-300). New York: Books for Libraries Press.

- Nehru, P. (2003). *Rediscovering Asia: Evolution of India, Look-East Policy*. New Delhi: Lancer Publisher & Distributors.
- Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995. (2020).
- Ricklefs, M. C. (1993). *A History of Modern Indonesia Since c. 1200*. London: MacMillan.
- Said, E. (1998). *Oryantalizm - Sömürgeciliğin Keşif Kolu*. (Çev: N. Uzel). İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Sander, O. (2000). *Siyasi Tarih II* (5 b.). İstanbul: İmge Yayınları.
- Saragih, B. B. (2015, 4 24). Asian, African leaders reenact Bandung walk. *The Jakarta Post*. 3 Kasım 2024 tarihinde <https://www.thejakartapost.com/news/2015/04/24/asian-african-leaders-adresinden-alindi>.
- Stueck, W. (1997). *The Korean War: An International History*. Princeton University Press.
- Sukarno, A. (1955). Opening Speech at the Bandung Conference. 10 Ekim 2024 tarihinde <https://bandungspirit.org> adresinden alındı.
- Tharoor, S. (2007). *Nehru: The Invention of India*. New Delhi: Penguin Books India.
- Murat, T. (2018). Bandung Konferansı ve Türkiye. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28(2): 363-379.
- Türk Diplomasi Arşivi (t.y.), TC Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomasi Arşivi. 538, 273722408.
- UN. (1971). Admission of the People's Republic of China. UN General Assembly Resolution 2758.
- Vatan (1955). Bandung Konferansı. (17 Nisan).
- Vatan (1955). Bandung' Komünizm Şiddetle Tenkit Edildi. (20 Nisan).
- Vatan (1955). Bandung'da Komünizme Hücum Edildi. (21 Nisan).
- Vatan (1955). Zorlu: Komünizme Göz Yummak Tehlikeli. (22 Nisan)
- Vatan (1955). Zorlu: Sulh İçin İşbirliği Lazımdır. (25 Nisan)
- Vatan (1955). Bandung'da Nehru ile Komünist Çin Dışişleri Bir Arada. (27 Nisan).
- Vatan (1955). Türkiye'nin Sulh, Emniyet ve Müşterek Müdafaa Fikri Anlayışla Karşılandı. (30 Nisan).
- Westad, O. A. (2006). *The Global Cold War: Third World Interventions and the Making of Our Times*. Cambridge University Press.
- Xi, J. (2024). 70th Anniversary of Five Principles. 1 Ekim 2024 tarihinde <http://english.news.cn/20240628/7173> adresinden alındı.
- Xi, J. (2015). Full text: Xi's speech at the Asian-African Summit. 1 Ekim 2024 tarihinde http://www.china.org.cn/chinese/2015-05/05/content_35493100.htm adresinden alındı.
- China Daily. (2015a). Asian-African summit opens in Jakarta. 5 Ekim 2024 tarihinde http://www.chinadaily.com.cn/world/2015xivisitpse/2015-04/22/content_20506274.htm adresinden alındı.
- China Daily. (2015b). Historic walk re-enacted to commemorate Bandung Conference. 10 Ekim 2024 tarihinde https://www.chinadaily.com.cn/world/2015xivisitpse/2015-04/24/content_20531349_4.htm adresinden alındı.
- Zhai, Q. (2000). *China and the Vietnam Wars, 1950-1975*. University of North Carolina Press.